

Svensk-Lettiska Föreningen Nr 1 (48) 2009, Januari

Ordförande: Martin Ancons, tel 070-292 94 80, e-post: martin@envengi.com
Redaktion: Conny Mörke, Bäverbäcksgård 15, 1 tr, 124 62 Bandhagen
tel 073- 581 77 15, e-post: conny.morke@telia.com
Postgiro: 94 86 93-7, medlemsavgift 150 kr
Hemsida: www.svensklettiska.se

Kallelse till Årsmöte

Årsmötet i Svensk – lettiska föreningen hålls 1 april 2009 kl. 18.00.
Plats är Lettiska hjälpkommitténs lokaler, Wallingatan 34, 5tr.

Årsmöteshandlingarna kommer att skickas ut i god tid före mötet.

Motioner ska enligt 16 § i våra stadgar vara styrelsen tillhanda senast 31 januari.

16 § Förslag till ärenden att behandlas av årsmötet

Såväl medlem som styrelsen får avge förslag att behandlas av årsmötet. Förslag från medlem skall vara styrelsen tillhanda senast 31 januari för att behandlas vid årsmötet. Motioner och styrelsens yttranden över dem skall medfölja kallelse till årsmötet.

Styrelsen

Julmarknad

Lettiska Hjälpkommittén arrangerade julmarknad söndagen den 14 december. Julpynt, konsthantverk, böcker och lettiska livsmedel och drycker fanns till försäljning. Dessutom kunde man äta lunch (korv och surkål) eller dricka kaffe med tillugg. Under eftermiddagen passerade en strid ström av köpsugna besökare, framför allt livsmedlen hade en styrkande åtgång.

Kerstin Aronsson

Ny doktorsavhandling

I november lade Anette Reinsch-Campbell fram sin avhandling, Tradition and Modernity - Images of Jews in Latvian Novels 1934-1944, vid Stockholms universitet.

I avhandlingen presenterar hon hur judar framställs i den lettiska litteraturen i en tid av modernism, nationalism och en snabbt föränderlig politisk situation. Judar finns omnämnda i lettisk litteratur genom historien och avhandlingen visar hur de ofta är stereotypiserade, avpersonifierade och har som sin främsta roll att vara symboler för "det andra", dvs det som inte är lettiskt. Såväl negativa attityder som antisemitism illustreras i exemplen i avhandlingen. En del av det litterära bakgrundsmaterialet kommer från tiden för nazistisk eller sovjetisk ockupation, men bilden av juden förändras inte i takt med de politiska förändringarna i vardagen, utan litteraturen följer sin egen tradition.

Kerstin Aronsson

Några ord från Ordförande.

Bäste medlem, nu har det snart gått ett år sedan jag tillträdde som Ordförande i Föreningen. Blickar jag tillbaka, så har vi genomfört en del aktiviteter och förändringar i föreningen, men inte så mycket som jag hade hoppats på, på grund av olika orsaker, det har tagit mycket längre tid än jag trodde att sätta sig in som ny Ordförande i föreningen.

Baltikumdagen genomfördes med stor uppslutning, tyvärr så var det dåligt med "Lettiskt inslag" och "Lettiska" besökare. Enligt preliminära uppgifter så kommer Baltikumdagen att genomföras under 2009, närmare bestämt den 9 september och då hoppas jag att vi kan få ett större Lettiskt inslag, kanske tillsammans med andra Lettiska föreningar/organisationer.

Jag tycker att det vore värt att försöka få ett större samarbete med andra föreningar och organisationer som har någon anknytning till Lettland, vi kanske kan tillföra vår kunskap och erfarenhet men samtidigt få tillbaka vad vi kanske saknar inom våra led. Jag vet att det är svårt att få igång något samarbete mellan de olika "Lettiska föreningarna" med i det långa loppet så är jag övertygad om att det måste till annars kommer en del av föreningarna att "självdo" och det vore synd att tappa deras kunskaper och erfarenheter.

En satsning från vår sida som var mycket uppskattat, var när vi visade filmen "The Sovjet Story", mycket större uppslutning än vad vi hade väntat oss, tyvärr så var inte filmen textad på Svenska, därför ämnar vi visa filmen igen så fort vi har den med Svensk text. Vid nästa visning av "The Sovjet Story" så ämnar vi att bjuda in andra Baltiska föreningar/organisationer och därför kommer filmen att visas i större och mera ändamålsenliga lokaler. På tal om lokaler så har lokalfrågan för styrelsemöten varit ett problem, jag kommer att ha ett möte med den nya styrelsen för LPK och då hoppas jag att jag kan få tillstånd en överenskommelse med dem att få permanent nyttja deras lokaler för våra styrelsemöten.

Jag vill än en gång påminna om "Nät-nytt" <http://www.svensklettiska.se/natnytt.htm>, Redaktören Conny Mörke tar tacksamt emot material som ni vill nå ut med till medlemmar och andra intresserade.

Nu när den ekonomiska krisen har slagit till i hela Europa, inte minst i Lettland, så kommer med all säkerhet gatuköken att fylla en stor och viktig uppgift i Lettland, därför kommer vi att äska medel från Kungafonden för denna verksamhet och på sätt dra vårt strå till stacken, vi är inte någon hjälporganisation, men kan vi hjälpa nödlidande i Lettland så skall vi naturligtvis göra vad vi förmår och orkar med.

Om ni har förslag på verksamhet som vi skulle kunna genomföra i föreningen, så hör av Er, vi är alltid öppna för nya idéer som kan vara till intresse för föreningsmedlemmarna.

Jag nås på tel. 070-85 40 670 och min mail-adr. är: martin@envengi.com

Med vänlig hälsning/

Martin Ancons
Ordf.

Antalet lettiska immigranter på Irland minskar

Antalet lettiska medborgare som ansökt om irländskt personnummer fortsatte minska under 2008, enligt nyligen publicerad statistik. Anledningen är antagligen att den irländska ekonomin också påverkats av finanskrisen, något som gjort att arbetslösheten nu uppgår till 7,8 %. Irländska myndigheter registrerade 3727 personer från Lettland under 2008, en minskning med 20 % från 2007. Under 2000-talet har totalt 38786 lettiska invånare fått irländskt personnummer, en siffra som är den mest säkra för att uppskatta antalet letter på Irland, även om innehavet av ett personnummer inte nödvändigtvis innebär att man finns på Irland idag. Det största antalet personnummer, 9328, tilldelades år 2005, året efter att Lettland blev EU-medlem och migrationen förenklades. (Som jämförelse kan nämnas att 572 ester och 6443 litauer fick irländska personnummer under 2008.)

Kerstin Aronsson

Baltikumdagen 2008

För tredje året i rad genomförde Svensk-Lettiska föreningen med sina samarbetspartners den s.k. Baltikumdagen den 20 september 2008.

Det här året kändes förberedelsearbetet tungt och besvärligt då vi från vår förening hade svårt att få till det med lettiska inslag.

Våra estniska och litauiska kollegor var fyllda med optimism och goda idéer som man fullföljde.

Vid vad som blev det näst sista planeringsmötet var vi nog ganska nära att blåsa av 2008 års Baltikumdag men beledsagade av goda och glada tillrop tog vi tjuren vid hornen och bestämde oss för att fullfölja vad vi tänkt oss.

Med fina inslag från Estland och Litauen, icke minst den lovprisade litauiska dansgruppen, fick vi ihop ett i undertecknads tycke bra program. Ja kanske rentav med för många inslag i relation till den tid som stod till förfogande.

Precis som första året hade vi denna gång tur med vädret vilket innebar att vi hade bra publikanslutning.

En stor eloge till Litauen som såg till att vi fick en värdig invigning med inspirerande tal av deras högste ambassadtjänsteman (som hade sin familj med sig och deltog i de olika programinslagen).

Ekonomiskt gick dagen ihop sig med ett litet överskott att fördela mellan arrangörerna (Svensk-lettiska föreningen, Litauiska föreningen i Sverige, Estniska Institutet, Grödinge hembygdsförening, Baltikumhjälpen i Stockholm samt Stiftelsen Vårstavi/föreningen Poul Bjerre Sällskapet).

2009 års Baltikumdag är planerad att äga rum 090919 och till i år måste vi lägga ordentligt med krut på att få till bra medverkande från Lettland.

Avslutningsvis ett stort tack till alla som medverkade till att göra 2008 års Baltikumdag till en fin upplevelse med mycket positiv propaganda för våra baltiska grannländer!

Lars Hjeltman

Parex Bank

Tisdagen den 21 oktober samlades ca 10 medlemmar hos Parex Banken i Stockholm för att få information om den lettiska banken av Airisa Asberga VD. Mycket har hänt med ekonomin och Parex Banken sedan dess, men mötet vart familjärt och informativt. Parex Banken tyckte vi var lagom många besökare eftersom deras banklokal rymmer max 15 personer. Parex Banken var inte främmande för att göra om aktiviteten vid ett senare tillfälle igen. Vi tackade Parex Banken för både mötet och den stora gästvänligheten!

Jag hoppas vi inom kort får möjlighet att presentera och besöka fler lettiska företag i Sverige och svenska företag som är verksamma i Lettland. Styrelsen uppmanar våra medlemmar att kontakta oss med såväl förslag som idéer.

Conny Mörke

De baltiska nationerna 90 år

Den 4-5 december 2008 genomförde Centre for Baltic and East European Studies ett seminarium, ”*The Baltics – Ninety Years!*” på Södertörns högskola om de baltiska nationerna 90åriga historia. I ett brett upplagt program diskuterades ”Civil society”, ”Government and public administration”, ”International organisations and security policy” och ”Cultural traditions and changes in values”. Av föreläsare från Lettland eller med lettiska ursprung kan nämnas Andris Runcis, Veiko Spolītis, Argita Daudze, Daina Bleiere, Toms Rostoks och Maija Runcis.

Erling Johansson

Lettland i focus på Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg i september 2008

Rubricerade, sedan 25 år årligen återkommande, mässa har vuxit över alla brädder. Det har blivit ett måste för författare, översättare, förlag m fl från olika länder att delta, att synas, att höras just här. Förutom alla bokmontrar med extrapriser erbjuds ett otal seminarier om de mest skiftande ämnen i större eller mindre föreläsningssalar runtom i mässbyggnaden. Program och utställningar ordnas också t ex på Världskulturmuseet, Stadsbiblioteket, Konstmuseet och Röda Sten (centrum för samtidskonst). Publik tillströmningen är enorm. Med en karta i handen får man formligen knuffa sig fram genom massorna för att hinna från ett seminarium till ett annat.

Sedan några år tillbaka väljs ett focusland. Konkurrensen om att få stå i centrum är stenhård. Det har säkert krävts skickligt "lobbande" och "mullvadande" för att denna stora ära skall tillfalla Lettland och landet skötte sin roll med den äran.

Lite synd var det att några av de lettiska författarna uttalade sig lite småsnorkigt, om värdet att få delta i denna mässa, i Dagens Nyheter dagarna före evenemanget.

Lettland byggde sin monter som en modellkopia av Rigas tilltänkta riksbibliotek "Ljusets slott". Material till såväl monter som möblerna var hård wellpapp. Låter det INTE spännande? Jo, det var just det, ty det blev en frisk, tydlig kontrast till allt glitter och bjäfs runtomkring.

Mässinvigningen förrättades av kulturministern Lena Adelsohn Liljeroth och Lettlands premiärminister Ivars Godmanis. Den senare vann poäng på sitt charmfulla och otvungna uppträdande. Godmanis invigde Lettlands monter också, varefter en flicka bar in en 12 kg svart lettiskt rågröd, delvis inlindat i en handvävd linneduk, och alla fick smaka bröd med smör eller honung på. Det var så högtidligt och vackert arrangerat att många fick tårar i ögonen, men så är ju rågröd också något i det närmaste heligt för alla letter. Rågrödslimpor att smaka av fanns i montern också de andra dagarna.

För att fira invigningen hade Lettlands Ambassad i Stockholm inbjudit till mottagning på Världskulturmuseet. Ambassadören Elita Kuzma m fl talade, några flickor i vackra folkdräkter spelade folkmelodier och folkmusikspecialisten Maktupavels spelade bl a säckpipa (dudas på lettiska).

Till Bokmässan infann sig omkring 100 personer från Lettland. Av författarna kom Knuts Skujenieks, Vaira Vike-Freiberga, Sandra Kalniete, Mara Zalite, Laima Maktupavela, Nora Ikstena, Uldis Berzins, Janis Rokpelnis och Guntars Godins bara för att nämna några. De uppträdde på många seminarier. Det mest minnesvärda programmet för min personliga del blev det där Lettlands förra president Vaira Vike-Freiberga talade om den rika skatten av lettiska folkvisor (hon har skrivit en bok om folkvisor som handlar om solen) och illustrerade dem med att själv sjunga några visor. En beundransvärd person.

Sandra Kalniete talade fascinerande om sin bok "Med högklackade skor i Sibiriens snö" (Atlantis) och Laima Maktupavela om sina champinjonäventyr i Irland. Hennes bok "Champinjonestamentet" kommer på svenska våren 2009. Gladast, soligast och alltid lite full i sjutton var författarnas nestor Knuts Skujenieks vars diktbok "Som ekens rot till vatten" kom kvällen före mässan tillsammans med Guntars Godins bok "Mörkret har ingen färg" och min bok om lettiska mat- och helgtraditioner, "Mor lärde mig", alla Heidruns förlag.

De fyra mässdagarna var oerhört stimulerande och lärorika. Att många tyckte likadant bevisades av den helt enorma publik tillströmningen. Lite synd var det att så få letter från Stockholm infann sig till detta helt unika möte med den lettiska litteraturen, som rimligen inte kommer att upprepas inom överskådlig tid. Någon av de lettiska organisationerna borde ha tagit på sig omaklet att ordna ett par gruppresor.

En av sina seminarier avslutade Knuts Skujenieks med följande lilla dikt:

Jag leker
Jag leker med mina tår
Jag leker med andras tår
Nu leker jag åter med mina

i januari 2009
Diana Krumins Engstedt

Lettland firade 90 år

Den 18 november 1918 utropade Lettland sin självständighet och 90-årsminnet högtidlighölls i november 2008 med kulturevenemang över hela världen. I Stockholm bjöd Lettland och den lettiska ambassaden in till en populär konsert i Stockholms Konserthus med över 750 gäster den 16 november. Vestards Šimkus, en av Europas främsta pianister, framförde ett bejublat program för ackrediterade diplomater, dignitärer, lettiska medborgare, med flera. Efter konseren bjöd lettiska ambassaden alla gäster på en reception med lettiska delikatesser.

På nationaldagen, den 18 november, organiserade de lettiska föreningarna i Sverige nationaldagsfirandet, som inleddes med en högmässa i Adolf Fredrik kyrka som därefter följdes av en ceremoni i ABF-huset. Ordföranden i Lettiska nationaldagskommittén Mūdite Hoogland-Krasts hälsade alla välkomna, ambassadör Elita Kuzma fortsatte med ett anförande innan Lettlands nationalsång sjöngs. Högtidstal hölls av journalisten Kārlis Streips och därefter visades President Valdis Zatlers hälsningsord till letter utomlands. Hederspriser och tackskrivelser delades ut till en mängd föreningar och enskilda. Ieva Akurātere med ensemblen Lidojošais paklājs underhöll gästerna.

Erling Johansson

Fotoutställning

Under hösten 2008 har man kunnat se Inta Rukas fotoutställning "Amalijas iela 5a" på Moderna museet i Stockholm. Utställningen invigdes med en vernissage den 23 oktober 2008 inför närmare 200 gäster, där Inta berättade om bakgrunden till utställningen samt hur den kom till. Den aktuella utställningen har Inta Ruka dokumenterat sedan 2004. Bilderna presenteras, som alltid i Inta Rukas projekt, tillsammans med kortfattade kommentarer vilka är baserade på vad personerna har berättat för henne. Kommentarer handlar om varför de bor som de gör, vilka de känner, vad de arbetar med eller vill bli, om pengar och de olika familjeförhållandena. Inta Ruka är född 1958 i Riga och började fotografera som tonåring, då hon fått en kamera i födelsedagspresent. Efter några år, 1983, inledde hon arbetet med serien "My Country People" som hon fortsatte med fram till 2000. I denna dokumenterade hon människorna och livet i sin hemstad Balvi, vilket har resulterat i en samling porträtt av hennes släktingar och vänner samt en utdöende bondekultur. Ett utmärkande drag för Inta Ruka är att hon fotograferar utan artificiellt ljus och använder en Rolleiflex-kamera på stativ. Under de långa sittningarna medan hon väntar på det rätta naturliga får hon personerna att slappna av, genom att hon talar med dem och lär känna dem samt den miljö hon skall porträttera. "My Country People" representerade Lettland i den 48:e Venedigbiennalen 1999 och blev hennes genombrott för en större internationell publik. Inta Ruka säger att hon fotograferar för att hon är intresserad av människor, där hennes kamera är ett sätt att få kontakt. Därför arbetar hon också med och har utvecklat porträttfotografen. Hennes vision är att lyfta fram det personliga och visa att alla har sin särskilda plats och något att berätta. Inta Ruka är en del av den samtida fotografen i de baltiska länderna som under 1980- och 90-talen förhöll sig och anpassade sig till Sovjetunionen och sedan dokumenterade förändringarna i länderna under postsovetisk tid. Nyckeln till Inta Rukas bildvärld ligger i hennes egen person. Hon har en unik förmåga att kommunicera och att få människor att öppna upp sig för henne. Det handlar också om det förtroende hon lyckas skapa kring sig själv och sitt arbete. Många svenskar på besök i Lettland har säkerligen mött Inta, utan att veta att de träffat en stor konstnär, då Inta arbetat på svenska ambassaden i Riga i över 15 år. Utställningen på Moderna museet i Stockholm pågår till den 1 mars 2009.

Erling Johansson

Baltisk höstfest

Den 10 november 2008 höll avdelningen för baltiska språk på Stockholms universitet sin traditionella höstfest för höstterminens studenter, fd studenter samt övriga intresserade. Höstfesten inleddes med en föreläsning av professor Benedikts Kalnačs, Rigas universitet och Liepajas högskola, om de gemensamma dragen i skandinavisk och baltisk dramatik. Därefter samlades alla deltagarna till ett stort knytkalas för att njuta av diverse baltiska delikatesser. Svensk-lettiska föreningen vill uppmana medlemmarna att till hösten hålla uppmärksamhet på årets inbjudan. Det är inte nödvändigt att vara inskriven eller fd student vid universitetet, utan alla är välkomna till den baltiska höstfesten och inbjudan sprids genom föreningens informationskanaler.

Erling Johansson

Tidig lettisk litteratur på svenska

Ibland stöter man på små trevliga överraskningar. En sådan är en tidig översättning av Aleksandrs Čaks novell *Lönnbladet*, som jag av en tillfällighet fann på Hötorgets loppmarknad. Det sägs ofta att litteratur av baltiska inhemska författare var mer eller mindre okänd från 1945 till 1991, men visst finns några översättningar till svenska språket av inhemska författare från denna tid.

Vid en snabb sökning på Internet finner man uppgifter om att Čaks introducerades på svenska 2004 genom diktsamlingen *Hjärtat på trottoaren*. Några år tidigare, 1997, kom även sex dikter av Čaks i antologin *Nära röster över vatten*. Ett fåtal initierade har nog känt till att redan 1979 gav Radix, redigerad av Harry Järv, ut Aleksandrs Čaks novell *Lönnbladet*. Den är översatt av Milo Koubele, som då var lektor i franska språket i Göteborg. Novellen är illustrerad av Lizzie Olsson-Erle. Novellen finns inte upptagen under egen titel i bibliotekens söktjänster, så det är troligen den huvudsaliga orsaken till att översättningen idag är mindre känd.

När Čaks skrev novellen har jag inte kunnat finna ut, men troligen är den skriven efter hans diktsviter på 1930-talet. Novellen gavs enligt internetuppgifter ut på lettiska 1969. Den är inte omnämnd av Aleksandrs Čaks museet, så det blir till att besöka Čaka muzejs på Lačplēša iela vid nästa rigabesök och leta upp fler faktauppgifter om novellen.

För den som vill läsa novellen översatt av Koubele till svenska, så finns Radix på 20 bibliotek i Sverige och dess ISSN är 0348-0682. Novellen finns i nummer "1979 Nr2".

Erling Johansson

Bok om Lettlands språkpolicy publicerad

Den 22 december presenterade den lettiska statliga språkkommissionen boken *Break-out of Latvian*, riktad till en publik utanför Lettland, med syfte att berätta bakgrunden till den lettiska språkpolycyn. Boken beskrivs som den första breda studien av det lettiska språkets status i Lettland. Lettlands president, Valdis Zatlers, sa i sitt tal i samband med presentationen att "varje bok som visar hur viktigt och kärt det lettiska språket är för oss är en framgång - vi måste berätta det för resten av världen". Boken är baserad på en sociolingvistisk studie och beskriver utvecklingen av det lettiska språket under landets år av frihet. Break-out of Latvian har publicerats av förlaget Zinātne.

Kerstin Aronsson